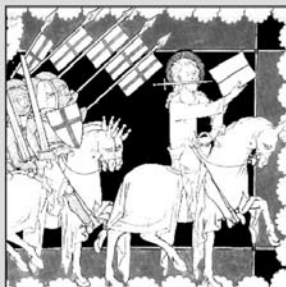
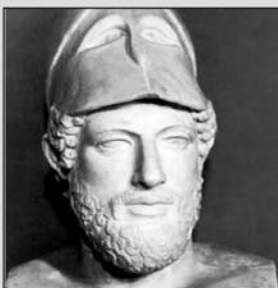
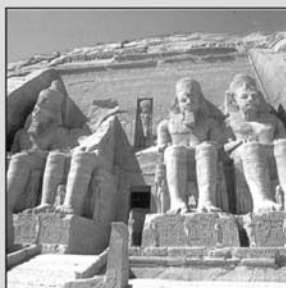

KLIÓ *2020/2*

TÖRTÉNELMI SZEMLÉZŐ FOLYÓIRAT

A tartalomról:
Költözés és szállítás az ókorban
Pestis az Oszmán Birodalomban
1918: a nagy egyesülés éve

A történettudomány külföldi eredményei magyarul

Szerkesztőbizottság: Orosz István akadémikus, professor emeritus DE, *elnök*;
Bárány Attila akadémiai doktor, egyetemi tanár, DE, *főszerkesztő*;
dr. Fodor Mihályné ny. főiskolai adjunktus, NYF, DE; Györkös Attila habil.
egyetemi docens, DE; Kozári Monika PhD MTA Doktori Tanács; Madarász
Imre CSc. habil. egyetemi docens, DE; Reszler Gábor PhD főiskolai tanár,
NYE; Takács Levente habil. egyetemi docens, DE, *szerkesztők*.

Műszaki szerkesztő: Erdélyi Tamás.

A borító Borsi Csaba munkája.

Nyomtatták a Kapitális Nyomdában, Debrecenben.

A szerkesztőség címe: dr. Fodor Mihályné,

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Történelmi Intézet

4010 Debrecen, Egyetem tér 1. Telefon: 52-512 900/23 096

Kiadja a KLIÓ Alapítvány.

Kuratórium: Solymosi László akadémikus, professor emeritus, DE, *elnök*;

Barta Róbert habil. egyetemi docens, DE; Bitskey István akadémikus,

professor emeritus, DE; Györkös Attila habil. egyetemi docens, DE

és Pete László habil. egyetemi docens, DE.

Megjelent

a Magyar Tudományos Akadémia,
a Nemzeti Kulturális Alap és
a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történelmi Intézete
támogatásával.

A folyóiratot az MTMT indexeli és a REAL archiválja:

<http://real-j.mtak.hu/2048/>

A KLIÓ az interneten is olvasható: <http://www.c3.hu/~klio>

e-mail címek: fodor.mihalyne@arts.unideb.hu

erdelyi37tamas@gmail.com

A folyóirat megjelenik minden negyedév közepső hónapjában. Előfizethető a KLIÓ Alapítványnál (4033 Debrecen, Herpay Gábor u. 50. Adószám: 18792234-1-09). Előfizetési díj egy évre 800 Ft + postaköltség.

ISSN 1216–2965

E számunk szerzői

Iff. Barta János az MTA doktora, professor emeritus, DE

Biernaczky Szilárd CSc. mb. előadó, ELTE BTK

Bitskey István akadémikus, professor emeritus, DE

Bordás Benjámin PhD-hallgató, PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola

Fodor Mihályné ny. főisk. adjunktus, NYF; a KLIÓ szerkesztője, DE
Történelmi Intézet

Géczi Róbert PhD, geográfus, honlapszerkesztő, VERITAS Törté-
netkutató Intézet és Levéltár tudományos munkatárs, Wesley Já-
nos Lelkészképző Főiskola

Gyöngyössy Márton DSc, habilitált egyetemi docens, ELTE BTK Történeti
Intézet

Kurunczi Jenő PhD történész, Gyula

Lang Tünde PhD-hallgató, PTE

Madarász Imre CSc. habil. egyetemi docens, DE Olasz Tanszék

Patkós Bence IV. éves történelem–spanyol osztatlan tanár szakos hall-
gató, SZTE

Peterecz Zoltán PhD egyetemi docens, EKE

(Rövidítések: DE: Debreceni Egyetem; EKE: Eszterházy Károly Egyetem, Eger; ELTE BTK: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar; NYF: Nyíregyházi Főiskola; PTE: Pécsi Tudományegyetem; SZTE: Szegedi Tudományegyetem)

Felhívás

Kérjük szerzőinket, hogy négyévesnél régebbi anyagot ne válasszanak ki ismertetésre! Elvárjuk, hogy a recenziók szerzői mindenkor a szakma erkölcsi normáinak megfelelően dolgozzanak, és írásuk benyújtásával egyúttal vállaljanak felelősséget a hatályos szerzői jogszabályok megtartásáért! Másodközlésre, kérjük, ne küldjenek a KLIÓ-ba ismertetéseket! Várjuk korábbi és újabb szerzők ismertető írásait!

A KLIÓ Alapítvány kuratóriuma és a szerkesztőség

KLIÓ 2020/2

TARTALOM

Ókor

- Tibor Grüll (szerk.): Költözés és szállítás az ókori gazdaságban
(*Lang Tünde*) 3

Közép- és kora-újkor

- Pere Molas Ribalta: Az Aranygyapjú káptalana a barcelonai
székesegyházban (1519) (*Gyöngyössy Márton*) 8
- Maria-Elisabeth Brunert, András Forgó, Arno Strohmeier
(szerk.): Az egyház kultúráközvetítő szerepe a kora-újkorban
(*Bitskey István*) 18

Újkor

- Steven Beller: A Habsburg Monarchia 1815–1918
(*Bordás Benjámín*) 26
- José Girón Garrote (szerk.): Spanyolország és az Egyesült
Államok 1898-ban. A háború az európai sajtó szemével
(*Patkós Bence*) 33
- Paul Hanebrink: Kísértet járja be Európát: a judeo-bolsevizmus
mítosza (*Peterecz Zoltán*) 43
- Alessandro Masi: Idealizmus és oportunizmus az olasz
kultúrában 1943–1948 (*Madarász Imre*) 50
- Arnold Suppan: Az imperialista békerendszer Közép-Európában
– Saint-Germain és Trianon, 1919–1920 (*Ifj. Barta János*) 54

Nükhet Varlik: Pestis és birodalom a kora-újkori Mediterráneumban – Az oszmán tapasztalat, 1347–1600 (<i>Fodor Mihályné</i>)	62
Mohamed Adhikari: A dél-afrikai szánok kiirtása (<i>Biernaczky Szilárd</i>)	76

Historiográfia

Olga Koseleva: Napjaink oroszországi történetírása a Péter előtti korszakról: új aspektusok (<i>Kurunczi Jenő</i>)	89
Lucian Boia: 1918 – A nagy egyesülés éve. Nemzetek, határok, kisebbségek (<i>Géczi Róbert</i>)	96

Spanyolország és az Egyesült Államok 1898-ban. A háború az európai sajtó szemével

A Spanyolország és az Egyesült Államok között 1898-ban viselt háború 120 éves évfordulóján, 2018-ban jelent meg az Oviedói Egyetem gondozásában a *Spanyolország és az Egyesült Államok 1898-ban. A háború az európai sajtó szemével (España y Estados Unidos en 1898. La guerra a través de la prensa europea*, Oviedo, 2018) című tanulmánykötet. Mivel Spanyolország XIX. századi történelme egy konfliktusokkal jócskán megterhelt időszak, valamint maga a háború és annak jelentősége Magyarországon talán kevésbé ismert, indokoltnak tartjuk röviden összefoglalni az előzményeket és az eseményeket.

Az ibériai állam nagy része a XIX. század elején még a napóleoni háborúk alatt került rövid időre francia fennhatóság alá, és csak folyamatos küzdelmek, gerillaharcok árán sikerült megtartania az ország peremvidégeit. A franciák 1814-ben elhagyták az országot, és VII. Ferdinánd lépett (ismét) a spanyol trónra. A Bourbon-házi uralkodó még korábban, a napóleoni háborúk előtt szerezte meg apjától, IV. Károlytól a hatalmat az aranjuezi szervezkedésnek köszönhetően, viszont Napóleon lemondásra kényszerítette, és csak a háborút követően, 1814-ben tudott visszatérni az országba, valamint a spanyol trónra. Sokáig úgy tűnt, hogy örökös nélkül hal meg, így a trón várományosa testvére, Károly volt, de végül Ferdinánd uralkodásának utolsó éveiben megszületett lánya, a leendő II. Izabella királynő. Az 1830-ban elrendelt *Pragmatica Sanctio* lehetővé tette a lányörökösödést az országban. Ferdinánd 1833-ban bekövetkezett halála után véres háború tört ki Károly és hívei (*karlisták*), valamint az Izabella pártján állók között. A konzervatív *karlisták* felkelését Mária Kriszti-

na régens (1833–1840), VII. Ferdinánd özvegye és II. Izabella anyja, valamint az őt támogató hadsereg 1839-re végleg le tudta verni. II. Izabella uralkodása (1840–1868) ezt követően a hadsereg támogatásán állt vagy bukott. Ennek következtében a század második felében folyamatosak voltak a belső zavargások, katonai lázadások. II. Izabellát egy katonai felkelést követően 1868-ban megfosztották trónjától, és a királynő Franciaországba menekült. A detronizáció következtében megszületett a rövid életű első köztársaság, mely 1874-ig állt fenn. A köztársaság a belső feszültségek, gazdasági-társadalmi nehézségek következtében nem tudott megerősödni, így XII. Alfonz, II. Izabella fia, egy katonai felkelés segítségével visszaállította a királyságot. A század végéig liberális-konzervatív politikai váltogazdaság jellemezte az országot az alkotmányos monarchia keretein belül. A XIX. századi Spanyolország politikai palettáján megjelentek a konzervatívok, liberálisok, demokraták, köztársaságpártiak, míg a társadalmi folyamatokat a munkás-, a paraszt- és a nemzetiségi mozgalmak erősödése jellemezte. Erőtéljes városiasodás indult meg, és jelentős iparosodás ment végbe Baszkföldön és Katalóniában.

A XIX. század első felében a felvilágosodás, valamint az észak-amerikai függetlenségi harcok hatására az amerikai spanyol gyarmatokon is megjelent a függetlenedési vágy. Az anyaországban zajló viharos események jó lehetőségként szolgáltak a tengerentúli gyarmatok szabadságmozgalmainak a megerősödésére, és 1824-re Kuba, Puerto Rico és a Fülöp-szigetek kivételével mind kivívták függetlenségüket, a korábbi gyarmati területeken önálló nemzetállamok jöttek létre. A kevés spanyol kézen maradt gyarmat jelentősége, kiváltképp Kubáé, ennek következtében felértékelődött. A függetlenségi gondolat csírái azonban a karibi szigeten is megjelentek. Az első, 1868–1878 között zajló tízéves függetlenségi harc még sikertelen volt, de az 1895–1898 között vívott háború már elérte célját, a Spanyolországtól való elszakadást. A háború összekapcsolódott a Puerto Ricó-i és a Fülöp-szigeteki szabadságmozgalmakkal, így a spanyol katonai vezetésnek jelentős hadsereget kellett bevetnie ezekben a térségekben. A háború utolsó évében az Egyesült Államok is beavatkozott a háborúba, majd megszállta Kubát. Az USA már korábban is szemet

vetett a karibi szigetre annak kedvező földrajzi elhelyezkedése miatt, amely ennek köszönhetően politikai és kereskedelmi szempontból is meghatározó terület volt a térségben. Különböző amerikai elképzelések voltak Kuba megszerzését illetően: egyes déli államok szerint annektálni kellett volna, míg a korábbi elnök, John Quincy Adams az irányadó „érett gyümölcs” politika (*política de fruta madura*) mellett foglalt állást. Elméletének lényege, hogy amennyiben Kuba elszakad Spanyolországtól, az szükségszerűen az Egyesült Államokhoz fog kerülni a politikai gravitációs törvények miatt, vagyis „*ahogy az érett gyümölcs leesik a fáról, úgy fog Kuba is az USA ölébe pottyanni*” – mondta az egykori elnök. A spanyol–kubai konfliktus idején már az amerikai sajtó is egyre erősebben sürgette a beavatkozást, ezzel az amerikai népet is meggyőzték annak szükségességéről.¹ Végül a hadba lépés ürügyeként az amerikai *Maine* hadihajó felrobbanása szolgált 1898 februárjában (amerikai álláspont szerint a hajó egy közeli akna miatt robbant fel).² Ekkor egy rövid, három hónapos háború kezdődött Spanyolország és az USA között. A háborút az 1898 decemberében aláírt párizsi béke zárta le, mely Spanyolország számára Kuba, Puerto Rico, Guam és a Fülöp-szigetek elvesztése mellett súlyos presztízsvesztést, traumát is jelentett, ezért emlegetik ezt az évet és eseménysorozatot úgy, mint *desastre del 98*, azaz a ’98-as katasztrófa. Ettől kezdve ez az év megkerülhetetlenné vált a spanyol történelemben. Az 1898-as történések hatására egy olyan nemzedék született, amely ráismert az ország gyengeségeire, hibáira, és megoldási javaslatokkal állt elő az új Spanyolország megteremtésére – ez volt a híres 98-as nemzedék, amelyről korábban Csejtei Dezső írt részletes tanulmányt.³

A fentiekből is kitűnik, hogy milyen meghatározó szereppel bírt a XIX. század Spanyolország történelmében, mivel az akkori esemé-

1 Lénárt András: Latin-Amerika a Monroe-doktrína (1823–1903) árnyékában. *Orpheus Noster*, 8. évf. 4. sz. 2016. 57–69. o.

2 Az utóbbi évek kutatásai szerint valójában a hajó belsejében történt robbanás okozhatta a balesetet.

3 Anderle Ádám: *Spanyolország története*. Móra, 1992. 92 – 106. o. és Csejtei Dezső: A 98-as nemzedék és a spanyol történelem. *Aetas*, 13. évf. 4. sz. 1998. 12–29. o.

nyek mai napig hatással vannak a spanyol társadalomra, gondolkodására, mentalitására. Ezért is fontos a rövid, de annál meghatározóbb spanyol – észak-amerikai háború 120 éves évfordulójára megjelent kötet, amely a háború európai sajtóviszhangját mutatja be. Nem ez az egyetlen, az Oviedói Egyetemhez köthető tudományos tevékenység ebben a témában: a centenárium kapcsán kiállítást rendeztek, és a háború történéseit bemutató könyveket adtak ki, és ugyanebben az évben nyári egyetemet is szerveztek. Részben az ott elhangzott előadások szolgáltak a nemrégiben kiadott könyv alapjául. A megjelent kötet szerkesztője *José Girón Garrote*, az Oviedói Egyetem emeritus professzora, aki több évtizedes szoros szakmai kapcsolatot ápol a Szegedi Tudományegyetem Hispanisztika Tanszékével. A Tanszék alapítójával, a 2016-ban elhunyt *dr. Anderle Ádám* professzorral több közös könyvet jelentettek meg, többek között a kiváló fotóművész, Müller Miklós életét és munkásságát bemutató kötetet (*La luz domesticada* /A megszelídített fény, Oviedo, 1995), vagy Spanyolország és a latin-amerikai államok demokratikus átmeneteinek kérdését taglaló tanulmánykötet (*Estudios sobre transiciones democráticas en América Latina*, Oviedo, 1997). Ezen kívül a professzor számos, a Tanszék által szervezett nemzetközi konferencián is részt vett előadóként az 1990-es évektől kezdve egészen napjainkig.⁴

A kötet egy nemzetközi együttműködésnek köszönhetően született meg. A bevezetőben az Oviedói Egyetem rektorának, Santiago García Granadának köszöntő szavai után a könyv szerkesztője, José Girón Garrote foglalja össze Spanyolország és Európa XIX. századi helyzetét, felvázolva az egyes államok rövid történetét. Ezután következnek a különböző európai egyetemek történéseinek, hispanistáinak a háború sajtótörténeti aspektusával foglalkozó munkái. A kötetben tizennyolc tanulmányt olvashatunk, amelyek tizenhárom ország összesen 87 sajtótermékének tartalmát elemzik és mutatják be, így szolgáltatva gazdag ismeretanyagot a kutatóknak és olvasóknak egyaránt. A tanulmányokat bőségesen ellátták illusztrációkkal is. A könyvben több mint kétszáz ábra, fénykép, karikatúra található a ko-

4 Az információkért és segítségért szeretnék köszönetet mondani Dr. Csikós Zsuzsannának, a Hispanisztika Tanszék vezetőjének

rabeli újságok cikkeiről, rajzairól, melyek különleges forrásanyagot jelentenek úgy a történészeknek, mint az érdeklődőknek, és tovább színesítik a kiadványt. A háromszáz oldalas munkában megismerkedhetünk a belga, a francia, a holland, a német, az olasz, az orosz, a portugál, a román, a spanyol, a svájci, a szerb, valamint az Egyesült Királyság és az Osztrák–Magyar Monarchia sajtójának beszámolóival (a cseh, az osztrák, és a magyar nyelvű lapokra koncentrálva). Érdekesség, hogy a hírek bemutatása mellett, vagy azokon keresztül egyes szerzők bemutatják az adott ország politikai-társadalmi viszonyulását is a háborúhoz. A portugál sajtó esetében még a képi ábrázolás és a háborús karikatúra elemzése is külön fejezetben került ismertetésre, ami a megjelent kötet különleges színfoltja. *Michael Zeuske*, a Kölni Egyetem történésze a német *Illustrierte Zeitung* hetilap kapcsán szintén felhívja a figyelmet a háború képi megjelenítésének fontosságára. Zeuske munkájának érdekessége, hogy foglalkozott a híradási statisztikákkal is. Tanulmányának egyik alfejezetéből kiderül, hogy a cikkek többsége általában semleges hangnemet ütött meg az Egyesült Államokkal szemben.

Jean-Michel Desvois, a Bourdeaux-i Egyetem professor emeritusa, a XIX–XX. századi spanyol sajtótörténet jeles szakértője a hosszú időn át meghatározó párizsi napilap, a *Le Temps* híreit (1861–1942) híradásait mutatta be.⁵ Desvois munkájában elemzi az Egyesült Államokról és Spanyolországról a *Le Temps* által felvázolt képet, valamint azt, hogy a francia lap milyen nemzetközi következményekkel számolt a háború lezárását követően. Az USA-t mint államot a háborút megelőző időben nagyon kedvező színben tüntette fel a párizsi napilap, az akkori elnököt, William McKinleyt szintén pozitív jelzőkkel illeték.⁶ Ezzel szemben a törvényhozó hatalom, a Kongresszus két intézményét, a Képviselőházat és Szenátust kifejezetten gyanúsaknak, a „rossz valódi székhelyének” állították be. Ezek a lejárató hírek megváltoztatták az Egyesült Államokról addig kialakított kedvező képet, és a cikkekben egy új típusú imperializmus veszélyére hívták fel a figyelmet. Ettől kezdve a *Le Temps* kifejezetten rombolta az USA

5 A *Le Temps* utódja a ma is népszerű és meghatározó *Le Monde* napilap.

6 A tanulmánykötetben az amerikai elnök neve rendszeresen William Mac Kinley alakban jelenik meg.

addig kialakult renoméját. Ezzel szemben Spanyolországot olyan államnak mutatták be, amely képes lehetett volna békésen rendezni a kialakult konfliktust. A megerősödő spanyol patriotizmust és nemzeti érzelmeket a francia lap egyáltalán nem ítélte el, mint azt tette az Egyesült Államok esetében, sőt, abszolút pozitív módon írt róla. A párizsi újság egyébként a békét szorgalmazta, és egyes pillanatokban ennek érdekében, felismervén az USA felemelkedését, közös európai beavatkozást is sürgetett, de mindvégig bízott abban, hogy elkerülhető egy olyan nagyobb méretű háború, amely nem csupán az addig békés tengeri kereskedelemre, hanem az egész világra rossz hatással lehetett volna. Desvois arra a következtetésre jut, hogy az alapvetően a spanyolokkal szimpatizáló sajtó a közös európai identitáson és a két ország hasonló értékrendjén alapult, valamint azon, hogy az Egyesült Államok felemelkedésével veszélyeztetettnek látták Európa hegemoniáját és a világban betöltött szerepét.

Olyan neves angol lapok, mint a konzervatív *The Times*, a liberális *The Daily News* és a populista *Daily Mail* is írtak a háborúról. Ezeket Pablo Girón Miranda spanyol történész mutatja be. Tanulmányában a brit sajtó helyzetének és az említett sajtótermékeknek a rövid ismertetése után a sajtó háborúval és fegyverszünettel, valamint a béketárgyalásokkal kapcsolatos cikkeivel foglalkozik. A britek a politikai szférában a háború alatt kinyilvánították semlegességüket, de a sajtóban egyértelműen a megerősödő, az angolszász kultúra és politika örökösének tartott Egyesült Államokat pártolták a hanyatlófélben lévő spanyol állammal szemben. Az elemzett sajtótermékek közül a spanyol kutató szerint a *Daily Mail* és a *The Daily News* erősen szubjektív tónusú híreivel igyekezett az angol társadalmat az USA mellé állítani, míg a *The Times*, bár szimpatizált az Egyesült Államokkal, mindvégig törekedett tárgyilagosan, pártatlanul írni az eseményekről. Az USA-t támogató álláspont Girón Miranda szerint három indokra vezethető vissza: egyrészt az összetartozás gondolatának (mind az Egyesült Királyság, mind az Egyesült Államok a közös angolszász nyelv és kultúra képviselői), másrészt az európai hatalmak között a háttérben meghúzódó gyarmati vetélkedésnek (Nagy-Britannia olyan szövetségesként tekintett az Egyesült Álla-

mokra, mellyel egymást segíthették volna a gyarmati területek és a világban betöltött meghatározó szerepük megtartásában), harmadrészt pedig a kialakulófélben lévő szövetségi rendszereknek volt köszönhető (a hármasszövetségből és az orosz–francia szövetségből kimaradt Egyesült Királyság természetes szövetségést látott az Egyesült Államokban az elszigeteltségből való kitörés érdekében). A fentiekből következik, hogy a britek és a brit lapok természetesen üdvözölték a háború kimenetelét és a béketárgyalások következményeit is, a spanyol befolyás csökkenését és területvesztését, illetve az USA megerősödését.

A kötetben három magyar vonatkozású tanulmányt is találunk. *Anderle Ádám* a kubai háború magyar sajtóvisshangját mutatja be. Cikkében először magyarázatot keres arra, hogy milyen tényezők irányították a magyarországi újságírás figyelmét Kubára – ehhez Magyarországnak a Monarchián belül betöltött helyzetét is röviden felvázolja. Utal arra is, hogy az adott időszakban a magyar sajtó bővelkedett napi- és hetilapokban, így a tág kutatási lehetőségek miatt alapvetően két újságra szűkíti le kutatását: a budapesti kiadású *Vasárnapi Újság* hetilapra, illetve a helyi illetőségű *Szegedi Napló*ra. *Anderle* bemutatja az első Kubáról szóló híradásokat, és azt a folyamatot, hogy miként változott meg pozitív irányba a magyar sajtó viszonya a kubai szabadságharcosokkal, majd a bekapcsolódó Egyesült Államokkal szemben.⁷ A néhai szegedi történész által elemzett cikkek részletesen beszámoltak az eseményekről, tájékoztattak a háborúban résztvevő személyekről, Kuba társadalmi és gazdasági helyzetéről, az amerikai és spanyol hadseregekről. A hírek mennyisége és részletessége az USA intervenciója után nőtt meg, és az interpretáció is átalakult: egyre inkább egy amerikai–spanyol háborúról írtak a kubai témát illetően, mintsem a kubai szabadságharcról.

⁷ A kubaikat támogató fordulatban a fekete legendaként ismert történeti interpretáció is közrejátszott. Ennek lényege, hogy Amerika felfedezését követően a rivális országok, területek (például Anglia, Itália, Németalföld) igyekeztek sötéten jellemezni a spanyolokat, jelentősen kiemelve rossz tulajdonságait, intézményeiket (erőszak, butaság, lustaság, az Inkvizíció stb.), így torzítani a róluk alkotott képet, mely hosszú időn keresztül befolyásolta a spanyolokról kialakult véleményt.

A háborúról való álláspontok ekkor már eltérőek voltak: a kormánypárti sajtó ellenezte az amerikaiak beavatkozását, míg az ellenzék elfogadhatónak tartotta azt – Anderle kutatása szerint ez utóbbiak voltak a meghatározóbbak. Mindazonáltal hozzá kell tenni, hogy a sziget amerikaiak által történő elfoglalását már ellenezte a hazai sajtó. Összességében elmondható, hogy az 1867-es kiegyezést elutasító ellenzéki sajtó az uralkodó és a kormány Amerika-ellenes véleményével szemben abszolút eltérő álláspontot képviselt.

Rentería Szász Anna-Mária, a Budapesti Gazdasági Egyetem tanára, az 1898-as spanyol – észak-amerikai háború magyarországi sajtóvisszhangját ismerteti. Munkájában több magyarországi lapot is megvizsgált: az *Esti Hírlap* politikai napilapot⁸, a *Vasárnapi Ujság* hetilapot, az *Országos Hírlap* napilapot (mely később a *Pesti Hírlap*-pal egyesült) és az *Új Idők* hetilapot. Tanulmányában az újságokról, azoknak történetéről és politikai beállítottságukról írt rövid ismertetőt követően bemutatta, hogy a sajtótermékek miképp tálták a háborús híreket. Ennek jelentősége azért is kiemelendő, mivel a spanyol nyelvű kötet alapvetően a külföldi olvasók számára íródott, így számukra is világossá válik, hogy a tárgyalt lap milyen álláspontot képviselt, melyik oldal, melyik háborús fél támogatója volt. A magyar szerzőnő tanulmányából kiderül, hogy az *Esti Hírlap* februártól novemberig követte az eseményeket, külföldi táviratok híreit vette át, ezeken keresztül tájékozódott és tájékoztatott részletesen a háborúról és a béketárgyalásokról, valamint a Fülöp-szigeteki lázadásokról is. A hírek idővel egyre inkább a béketárgyalásokra, McKinley elnökre és Spanyolország belső helyzetére koncentráltak. Érdekesség, mint ahogy az az elemzett cikkekből kiderül, hogy a Mária Terézia hadihajót a Monarchia vezérkara a hadszíntérre rendelte, ahol semleges hajóként, alapvetően megfigyelési célokkal volt jelen, így a legénység szemtanúként is informálni tudta a hazai sajtót. A *Vasárnapi Ujság*ot, akárcsak Anderle, Rentería Szász Anna-Mária is elemezi. A hetilap 1898 márciusától kezdődően számolt be a spanyol-amerikai háborúról, amikor a *Maine* hadihajó elsüllyesztéséről írt. Áprilistól kezdődően rendszeresen közöltek rövid híreket, tudósításokat a har-

8 Nem összetévesztendő a Kádár-korszak idején megjelenő lappal.

cokról, fényképeket a háború fontosabb szereplőiről. Májustól kezdődően már megsokszorozódtak a beszámolók, az összecsapások a hetilap állandó témájává váltak, júliustól pedig külön rovatot kaptak az események. A tanulmány írója arra is felhívja a figyelmet, hogy az újságírók kellő kritikával fogadták a híreket és a fényképeket, hiszen a nagy távolságok miatt ezek későn érkeztek meg, és nem mindig voltak megbízhatóak. A *Vasárnapi Ujság* testvérújságja, a *Politikai Újdonságok* szintén foglalkozott a témával, sokkal inkább a hadieseményekre koncentrálva, olykor egész oldalakat is szentelve a témának. A Mikszáth Kálmán alapította *Országos Hirlap* táviratokra, hírügynökségek jelentéseire alapozva követte végig az eseményeket, Spanyolország belpolitikai helyzetét is felvázolta, majd a béketárgyalásokkal zárta tudósításait a háborúról. Az *Új Idők*, irodalmi, művészeti és társadalmi hetilap lévén, alapvetően képeket, néhány cikket és tudósítást közölt a háborúról. Egy Igric álnéven aláírt áprilisi cikkben mint a „hosszú évtizedek óta a szabadságért és a zsarnokság ellen küzdő” népről beszélt és sajnálatát is kifejezte, hogy a kubai harcok nem keltették fel a magyarok együttérzését és szimpátiáját. Igric megemlítette azt is, hogy a kubai konfliktus középpontjában valójában amerikai-spanyol érdekütközés állt. Érdekesség, hogy a hetilap egy májusi cikkében az amerikai és a spanyol nők helyzetére is kitért. Rentería Szász Anna-Mária tanulmányát komoly illusztrációs anyag kíséri: egy-egy hírről készült kép mellett karikatúrákat, rajzokat találunk a politikai és háborús eseményekről, valamint a központi szereplőkről.

A Franciaországban született, erdélyi származású, 2018-ban elhunyt kolozsvári író és történész, *Asztalos Lajos* két tanulmányt is publikál a kötetben: az egyikben a kolozsvári *Ellenzék* című magyar nyelvű napilap, a másikban a román sajtó 1898-as spanyol–észak-amerikai háborúval kapcsolatos cikkeit ismerteti. Első tanulmányában először röviden bemutatja Kolozsvárt, valamint az *Ellenzék* című lapot és történetét, majd részletesen, szinte napról napra haladva ismerteti a napilap beszámolóit a tengerentúli eseményekről. Az *Ellenzék* alapvetően Budapestről, Madridból, New Yorkból, Washingtonból és Londonból kapott táviratokat vett át cikkeihez.

A lapban a háborús események mellett a szembenálló felek tengeri erejéről is beszámoltak. Asztalos román sajtóval kapcsolatos munkájában három lapot elemez részletesen: a mérsékelt baloldali, de az erdélyi magyarság ügyében nacionalista *Adeverul*t a nemzeti-liberális, mérsékelt konzervatív, de az erdélyi magyarság ügyében az *Adeverul*nál jóval radikálisabb *Dreptatea*t és a polgári demokrata *Universul* (Világegyetem) újságokat.⁹ Asztalos tanulmányában felhívta a figyelmet a különböző lapok háborúhoz való viszonyulására: míg a *Dreptatea* hispán-amerikai konfliktusról számolt be, addig az *Adeverul* leszűkítette ezt spanyol-amerikai háborúra. A lapok forrásai is eltérők voltak: az *Adeverul* alapvetően a román ügynökség híreit vette át, a *Dreptatea* pedig Bécsből szerezte információit (ennek oka, hogy a román ügynökség jó viszonyt ápolt a magyar kormánnyal, és a nemzeti érzelmű *Dreptatea* nem akarta a szervilisnek tartott ügynökség híreit átvenni). Az elemzett román sajtótermékek részletesen tárgyalták a háború és a békétárgyalások menetét, sok információval szolgáltak a román olvasóknak.

A spanyol–amerikai háború 120 éves évfordulójára készült munka nagy érdeme, hogy Európa különböző országai hispanistáinak az együttműködéséből született, összekötötte egymással a kutatókat. Örömteli, hogy a közös munkában magyar kutatók is részt vehettek, és egy neves külföldi egyetem kiadványában publikálhattak, így emelve a magyar történetírás színvonalát és erősítve annak nemzetközi helyzetét. Remélhetőleg a jövő történészei és hispanistái folytatni fogják a megkezdett munkát, és tovább ápolják ezeket a már létező nemzetközi kapcsolatokat.

Girón Garrote, José (szerk.): *España y Estados Unidos en 1898. La guerra a través de la prensa europea* (Spanyolország és az Egyesült Államok 1898-ban. A háború az európai sajtó szemével). Universidad de Oviedo, Oviedo, 2018, 305 o. ISBN 978-84-16343-79-9

Patkós Bence Gergő

⁹ Mindkét lap jelentése Igazság. *Adeverul* az erkölcsi értelemben vett igazságot, a *Dreptatea* pedig a jogi értelemben használt igazság fogalmát jelenti.